

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВСП “РОЖИЩЕНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
ІМЕНІ С.З. ГЖИЦЬКОГО”**

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
вибіркової дисципліни для студентів
закладів фахової передвищої освіти**

Укладач: Шевчук В.К., викладач суспільних дисциплін ВСП
“Рожищенський фаховий коледж ЛНУВМБ імені
С.З.Гжицького”, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Рецензент: Федчик С.А., викладач української мови та літератури ВСП
“Рожищенський фаховий коледж ЛНУВМБ імені
С.З.Гжицького”, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Розглянуто і схвалено цикловою комісією
загальноосвітніх дисциплін і
дисциплін загальної підготовки.
Протокол № 6 від 17.01.2022 р.

Орієнтовний тематичний план

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
		Усього	у тому числі		
			лекції	семінарські (практичні)	самостійна робота
Змістовий модуль I. Релігія як суспільне явище. Світові та національні релігії					
1	Тема 1. Релігієзнавство як наука	4	2	-	2
2	Тема 2. Релігія як суспільне явище	4	2	-	2
3	Тема 3. Історичні форми і типи релігії	4	2	-	2
4	Тема 4. Світові релігії	22	10	2	10
5	Тема 5. Національні релігії сучасності	4	2	-	2
	Разом за змістовим модулем I	38	18	2	18
Змістовий модуль II. Історія та сучасний стан релігій в Україні					
6	Тема 6. Дохристиянські вірування східних слов'ян	2	-	-	2
7	Тема 7. Християнізація Київської Русі	2	2	-	-
8	Тема 8. Релігійна ситуація в українських землях у XIV-XVII ст.	4	2	-	2
9	Тема 9. Становище української церкви у Російській імперії	4	2	-	2
10	Тема 10. Особливості релігійної ситуації в Україні у XX ст.	4	2	-	2
11	Тема 11. Сучасний стан релігії в Україні	6	-	2	4
	Разом за змістовим модулем II	22	8	2	12
	Усього годин	60	26	4	30

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В умовах побудови правового демократичного суспільства і створення української державності особливого значення набуває підготовка не просто фахівця, а особи з широким діапазоном світоглядної орієнтації, яка б спроможна була приймати рішення не тільки з суто фахових питань, а й з політичних, етичних та світоглядних. Важливою умовою зростання культури та освіченості спеціаліста будь-якого профілю є оволодіння знаннями про релігію. Релігія – це важливий соціально-культурний феномен, властивий історії людства на всіх етапах її розвитку, який і сьогодні надзвичайно сильно впливає на спосіб життя людей у світі. Саме релігійні переконання часто визначають поведінку людей у різних сферах суспільного буття, а також їхні дії у конфліктних ситуаціях. Міжрелігійні та міжконфесійні конфлікти у світі залишаються найбільш тривалими і руйнівними.

Дослідження історії виникнення, розвитку та взаємодії різних релігійних систем є одним з найважливіших елементів предмету релігієзнавства. Знання історії та теорії релігії, вільнодумства, атеїзму – важлива частина цивілізованого світогляду, яке містить в собі гуманістичну традицію духовної культури. Предмет курсу релігієзнавства включає питання теорії релігієзнавства, причин і чинників виникнення й існування релігії, ідеології, культу, типології світових релігій, значення релігійних та позарелігійних факторів в умовах нового культурно-історичного мислення та закріплення гуманістичних цінностей сучасного світу, передбачає ознайомлення з основними положеннями українського законодавства про свободу совісті та релігійні організації.

Метою навчальної дисципліни є формування системи знань про сутність релігії, її походження, функції, основні типи і форми та місце у суспільстві, історії, культурі.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- дати певний обсяг знань стосовно релігії як явища суспільного буття;
- розвинути здатність аналізувати усю сукупність проблем походження, сутності та функціонування релігії;
- показати місце та роль релігії в системі культурних цінностей суспільства;
- ознайомити з особливостями віровчення світових і національних релігій;
- простежити особливості розвитку релігійної ситуації в минулому та сучасному Україні;
- сприяти виробленню у молоді стійкої світоглядної позиції;
- розвивати практичні навички роботи з науковою літературою, критичного осмислення документів та першоджерел.

У результаті вивчення матеріалу курсу студент повинен знати:

- закономірності виникнення, розвитку й функціонування релігії;
- історичні різновиди релігій та їх специфічні особливості;
- взаємозв'язок і взаємодію релігії з міфологією, філософією, наукою;

- особливості і загальну характеристику первісних вірувань, світових, локальних, нетрадиційних і традиційних релігійних напрямків;
- особливості релігійної культури нашої держави, сучасне становище релігійного життя в Україні;
- основні положення вітчизняного законодавства про свободу совісті та релігійні організації.

У результаті вивчення матеріалу курсу студент повинен вміти:

- аналізувати вплив культурно-історичних та соціальних факторів на формування релігії;
- розрізняти аналізувати, порівнювати основні характеристики та риси релігій світу;
- робити висновки стосовно ролі релігії в загальносвітових процесах;
- аргументовано відстоювати свою світоглядну та громадську позицію, толерантно ставитися до протилежних думок;
- збагачувати власну духовну культуру шляхом самоосвіти, творчо працювати над поглибленням рівня своєї гуманітарної освіченості.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Змістовий модуль 1. Релігія як суспільне явище. Світові та національні релігії

Тема 1. Релігієзнавство як наука

Релігієзнавство як явище духовної культури. Становлення релігієзнавства як галузі гуманітарного знання.

Предмет, об'єкт і структура релігієзнавства. Філософія релігії. Соціологія релігії. Психологія релігії. Історія релігії. Географія релігії. Антропологія релігії. Феноменологія релігії. Релігійна культурологія.

Категорії релігієзнавства. Методологічні принципи релігієзнавства. Методи дослідження в релігієзнавстві.

Релігієзнавство та атеїзм. Визначення вільнодумства. Основні історичні форми вільнодумства. Сучасне вільнодумство та його зв'язок із культурою.

Тема 2. Релігія як суспільне явище

Поняття і сутність релігії. Богословське та світське визначення релігії. Теорії походження релігії.

Релігія як сфера духовної культури, її елементи і структура. Релігійний світогляд. Релігійна свідомість. Релігійна психологія. Релігійна діяльність та її види. Релігійний культ як вид релігійної діяльності. Релігійні відносини, їх властивості та види.

Функції релігії та її роль у духовному житті особи та суспільства.

Релігійні організації: церква, секта, деномінація, харизматичний культ. Функції релігійних організацій.

Тема 3. Історичні форми і типи релігії

Походження релігії: богословське та наукове пояснення. Класифікація релігій. Політеїзм. Монотеїзм. Загальна характеристика релігій світу.

Ранні форми релігії (родоплемінні): тотемізм, фетишизм, магія, анімізм, шаманство, культ предків. Особливості національних релігій. Ранні національні релігії (етнічні релігії). Пізні національні релігії (етнодержавні релігії). Світові релігії. Нетрадиційні релігії, нові релігійні рухи.

Релігії Месопотамії, Стародавнього Єгипту, Греції та Риму. Вірування давніх кельтів та германців.

Тема 4. Світові релігії

Виникнення і становлення буддизму. Віровчення і культ буддизму. Чотири шляхетні істини. Шляхи спасіння. Вчення про карму і нірвану. Трипітака – священна книга буддизму. Основні напрями буддизму. Махаяна. Хінаяна. Дзен-буддизм і його поширення. Ламаїзм як особливий напрям буддизму. Буддизм у сучасному світі.

Соціально-історичні передумови виникнення християнства. Перетворення християнства у державну релігію Римської імперії. Етапи

еволюції християнства. Провідні напрямки християнства. Православ'я. Католицизм. Віросповідні, обрядово-культові та організаційні особливості.

Протестантизм як різновид християнства. Специфіка протестантизму. Рання протестантизм. Лютеранство. Англіканство. Кальвінізм. Традиції пізнього протестантизму. Баптизм, адвентизм, п'ятдесятництво, Свідки Єгови. Тенденції в сучасному протестантизмі.

Особливості християнського віровчення і культу. Головні догмати та їх тлумачення. Християнські таїнства. Християнські свята. Місце постів у християнському культі. Біблія – священна книга християн. Апокрифи.

Суспільно-історичні умови становлення ісламу. Ідейні джерела ісламу. Пророк Мухаммед як засновник ісламу. Віровчення ісламу. Ісламський культ. Святе писання ісламу. Коран. Суна. Шаріат. Основні напрями в ісламі. Іслам у сучасному світі.

Тема 5. Національні релігії сучасності

Особливості становлення та характерні риси етнодержавних релігій. Релігії Давньої Індії. Головні особливості розвитку та релігійної системи індуїзму. Віровчення та культ індуїзму. Напрями індуїзму. Особливості джайнізму. Сикхізм – впливова релігійна течія сучасної Індії.

Конфуціанство та даосизм – національні релігії Китаю. Філософсько-етичні та релігійні засади конфуціанства. Особливості культу в даосизмі. Синтоїзм – національна релігія японців. Культова система синтоїзму.

Іудаїзм – класична форма монотеїстичної, національної релігії. Історичні умови виникнення та розвитку іудаїзму. Талмуд – священна книга іудаїзму. Філософські і моральні принципи іудаїзму. Іудейські обряди та свята. Напрями та течії в іудаїзмі.

Змістовий модуль II. Історія та сучасний стан релігій в Україні

Тема 6. Дохристиянські вірування східних слов'ян

Дохристиянські вірування українців. Язичницька міфологія. Будова Всесвіту. Вісь світу. Підземний світ.

Пантеон богів східних слов'ян. Перун. Дажбог. Стрибог. Велес. Мокоша. Рід, культ предків.

Слов'янські святилища. Ідоли. Слов'янські народні обряди та свята.

Тема 7. Християнізація Київської Русі

Розповсюдження християнства в українських землях до князювання Володимира Великого. Причини та обставини прийняття християнства в Київській Русі. Хрещення України – Русі. Наслідки християнізації Русі.

Особливості життєдіяльності українського православ'я у XIII– XIV ст. Перенесення митрополії з Києва у Володимир, Москву. Галицька митрополія.

Тема 8. Релігійна ситуація в українських землях у XIV-XVII ст.

Українське православ'я у складі Великого князівства Литовського. Люблінська унія (1569) і посилення утисків православ'я в Речі Посполитій. Українські церковні братства, їх діяльність і значення. Протестантизм, та його роль у національно-культурному житті українських земель у XV – XVII ст.

Берестейська унія (1596). Створення уніатської (греко-католицької) церкви в Україні. Уніатська церква у першій половині XVII ст.

Відновлення церковної православної ієрархії. Петро Могила. Реформування церковного управління Київської митрополії. Православна церква у Запорізькій Січі.

Тема 9. Становище української церкви у Російській імперії

Перехідний стан української церкви: від незалежності до втрати самостійності. Підпорядкування Київської митрополії московському патріархові. Уніфікація української церкви за московським зразком, зросійщення духовенства, нищення українських національно-релігійних традицій.

Українська греко-католицька церква у XVIII–XIX ст. Розвиток руху за автокефалію православної церкви в Україні.

Тема 10. Особливості релігійної ситуації в Україні у XX ст.

Релігійна ситуація в Україні за часів національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.). Боротьба за автокефалію української церкви. Утворення УАПЦ та її діяльність. Василь Липківський.

Становище релігії в УРСР. Атеїзм як офіційна політика радянської влади. Ліквідація УАПЦ. Антицерковна кампанія 1930-х рр.

Львівський собор 1946 р. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Посилення боротьби з релігією в УРСР у 1960–1970-х рр. Зміна державної політики щодо церкви у період перебудови.

Тема 11. Сучасний стан релігії в Україні

Відродження незалежності України і православ'я. Українська православна церква Київського патріархату (УПЦКП), Українська православна церква Московського патріархату (УПЦМП), Українська автокефальна православна церква (УАПЦ). Втручання Московського патріархату в релігійне життя України. Відновлення Православної Церкви України. Томос про автокефалію ПЦУ.

Українська греко-католицька церква (УГКЦ), Римо-католицька церква. Протестантські релігійні об'єднання та громади. Неорелігії в Україні.

Конституція України про свободу совісті. Правове регулювання державно-церковних відносин в сучасній Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. Колодного А.М., К.: Світ Знань, 2000. – 862с.
2. Аляєв Г.Є., Горбань О.В., Мешков В.М. Лекції з релігієзнавства. Посібник для студентів. – Полтава. 2001.
3. Гурська Л.І. Релігієзнавство. 2-ге вид. перероб. та доповн.[Текст]: Навч. посіб. / Л.І. Гурська. – К.: “Центр учбової літератури”, 2016. – 172 с
4. Історія християнської церкви в Україні. Релігієзнавчий довідниковий нарис. – К., 2009.
5. Історія релігії в Україні: Навч. посібник / Колодний А.М., Яроцький П.Л., Лобовик Б.О. та ін. – К.: Т-во “Знання”, 1999. – 735с.
6. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство / Ю.А. Калінін, Є.А. Харьковщенко. – К. : Наукова думка, 2000. – 5-те вид. доопр. – 351 с.
7. Левицький Ю. Коротка історія української (київської) Церкви / Ю. Левицький. – Львів : Свічадо, 1993. – 54 с.
8. Лешан. В.Ю. Основи релігієзнавства: Підручник. – Чернівці: Рута, 2005. – 304 с.
9. Лубський В.І. Релігієзнавство: Підручник. – К., Центр навч. літератури. – 2010. – 446 с.
10. Навчально-методичний посібник до вивчення курсу “Релігієзнавство” / І.В. Шаталович. – Дніпро, 2016. – 42 с.
11. Огієнко І.І. Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви: У 2 т.: Т. 1–2. – К.: Україна, 1993. – 284 с.
12. Релігієзнавство: Підручник / За ред. М.М. Заковича. – К.: Вища шк., 2000. – 350 с.
13. Релігієзнавство: Навчальний посібник. 2-ге вид. / За ред. Мозгового Л.І., Бучми О.В. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 264 с.
14. Релігієзнавство: Підручник / За ред. О.П. Сидоренка. – К.: Знання, 2007. – 468 с.
15. Релігієзнавство : навч. посібник / С.А. Бублик. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 496 с.
16. Черній А.М., Лахно А.І. Релігієзнавство: Навч. посібник. – К., Вид-во Європ. ун-ту 2002. – 288с.
17. Ходькова Л. П. Релігієзнавство. Навчальний посібник / Л. П. Ходькова. – Львів : Афіша, 2000. – 308 с.

Допоміжна література

1. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі / М.Ю. Брайчевський. – К. : Наукова думка, 1989. – 260 с.
2. Коротка історія православної церкви / О. Кислашко. – К. : ІТЕМ лтд, 1996. – 167 с.
3. Липинський В.К. Релігія і церква в історії України / В.К. Липинський. – К. : ПБП “Фотовідеосервіс”, 1993. – 128 с.

4. Лозко Г.С. Українське язичництво / Г.С. Лозко. – К. : Український центр духовної культури. – Вип. 5. – Кн. 2. – 98 с.
5. Недавня О.В. Греко-католицизм в контексті духовного самовизначення українців між християнським Сходом і Заходом / О.В. Недавня. – К. : Гнозис, 2000. – 218 с.
6. Павленко Ю.В. Дохристиянські вірування давнього населення України / Ю.В. Павленко. – К. : Либідь, 2000. – 326 с.
7. Степовик Д.В. Релігії, культу і секти світу: Посібник для релігієзнавства / Д.В. Степовик. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2005. – 232 с.
8. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства / В.М. Шевченко. – К. : Наук. думка, 2004. – 560 с.

Інформаційні ресурси

1. Егільський Е.Е., Матецький А.В. Нові релігійні рухи. Сучасні нетрадиційні релігії і езотеричні вчення [Електронний ресурс] / Е.Е. Егільський, А.В. Матецький. – Режим доступу: knorus.ru/upload/pdf/288785.pdf
2. Єленський В. Українське релігієзнавство та його проблеми [Електронний ресурс] / Віктор Єленський. – Режим доступу: <http://religstudies.org.ua/main.php?display=element&SID=9df4eae6&EID=e8131463&page=1>
3. Кисельов О. Апологія релігієзнавства або кілька тез щодо суті науки про релігію [Електронний ресурс] / Олег Кисельов. – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/6697-apologiya-religiyeznawstva-abo-kilka-tez-shhodo-sutinauki-pro-religiyu.html>
5. Филипович Л.О. Релігієзнавство в Україні [Електронний ресурс] / Л.О. Филипович. – Режим доступу: <http://religstudies.org.ua/main.php?display=element&SID=9df4eae6&EID=e8131463&page=1>